

MICHAEL ONDAATJE

ANGLICKÝ PACIENT

„Úchvatné a podmanivé
ako pavučina snov.“

TIME

ANGLICKÝ PACIENT

Michael Ondaatje

ANGLICKÝ PACIENT

Z angličtiny preložila
VERONIKA REDEREROVÁ

slovart

Copyright © Michael Ondaatje 1992
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 1997, 2003, 2016
Translation © Veronika Redererová, 1997, 2003, 2016

ISBN 978-80-556-2362-7

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

*Venované pamiatke
Skipa a Mary Dickinsonovcov, Quintinovi a Griffinovi
a s vďakou Louise Dennysovej.*

„Som presvedčený, že väčšina z vás má v živej pamäti tragické okolnosti smrti Geoffreyho Cliftona v Gilf Kebire a následné zmiznutie jeho manželky Katharine Cliftonovej počas výpravy do púšte roku tisícdeväťstotridsaťdeväť, ktorej cieľom bolo pátrať po Zerzure.

Nemôžem začať dnešné stretnutie bez toho, aby som neprejavil svoju hlbokú účasť s týmito tragickými udalosťami.

Dnešná večerná prednáška...”

Časť zápisu zo schôdze Zemepisnej spoločnosti v Londýne v novembri 194...

PRVÁ ČASŤ

VILA

VSTANE od práce v záhrade a zahľadí sa do dialky. Z opätovného závanu vetra, z praskania vzduchu, z pohojďavania cyporusov vycítila zmenu počasia. Obráti sa a pohne sa hore kopcom k domu, prelezie úzky múrik a už cíti prvé kvapky dažďa na holých rukách. Prebehne cez terasu a rýchlo vstúpi do domu.

Nezastaví sa v kuchyni, iba tadiaľ prejde, v tme vystúpi po schodoch a pokračuje po dlhej chodbe až na jej koniec k trojuholníku svetla prenikajúcemu z otvorených dverí.

Zabočí do izby, ktorá predstavuje ďalšiu záhradu – túto tvoria stromy a záhradné besiedky namaľované na stenách a strope. V posteli leží chlap s telom vystaveným vánku, a len čo sem vojde, pomaly k nej obráti hlavu.

Každý štvrtý deň mu omýva čierne telo, pričom začína od zničených chodidiel. Namočí handričku, drží mu ju nad členkami a žmýka, vzhliadne, keď začuje mrmlanie, a vidí, že sa na ňu usmieva. Na predkoleniach sú popáleniny najhoršie. Až do purpurova. Až na košť.

Ošetruje ho už mesiace a dobre pozná to telo, penis uložený ako morský koník, chudé úzke bedrá. Kristove bedrá, pomyslí si. Je to jej zúfalý svätý. Leží na rovnom, na chrbte, bez vankúša a hľadá na lístie namaľované na strope, na baldachýn z konárov a na belasé nebo nad ním.

Na hrudi, tam, kde je popálený menej a kde sa ho môže dotknúť, ho natiera uhličitantom zinočnatým. Zbožňuje priehlbínu pod spodným rebrom s pokožkou tvoriacou útes. Keď príde k pleciam, oveje ho, závan ho ochladí na krku a on zamrmle.

Čože? spýta sa vytrhnutá zo sústredenia.

Obráti k nej tmavú tvár so sivými očami. Ona siahne rukou do vrečka. Zubami zvlečie šupku zo slivky, odkôstkuje ju a vloží mu ovocnú dužinu do úst.

Opäť čosi šepne a vťahuje tým pozorné srdce mladej ošetrovateľky so sebou tam, kde sa zdržiava jeho myseľ, do studene pamäti, v ktorej ostáva celkom ponorený celé mesiace pred smrťou.

Chlap v izbe pokojne odrieka príbehy, ktoré hladko ako jas-trab kľžu z jednej roviny do druhej. Ocitol sa v maľovanej besiedke obrastenej prevísajúcimi kvetinami a mocnými konármi obrovských stromov. Spomína na pikniky, na ženu, ktorá mu bozkávala všetky časti tela, teraz zoškvareného na odtieň baklažánu.

Počas týždňov strávených na púšti som zabudol hladieť na mesiac, tak ako ženatý muž možno celé dni ani raz nepozrie do tváre vlastnej manželky. Nie sú to hriechy zo zanedbania, skôr znak roztržitosti.

Očami visí na tvári mladej ženy. Ak pohne hlavou ona, aj jeho upretý pohľad sa preniesie na stenu vedľa. Žena sa nakloní dopredu. Z čoho sú tie popáleniny?

Je neskoré popoludnie. Chlapove ruky sa pohrávajú s okrajom prikrývky, hladká ju opačnou stranou prstov.

Zrútil som sa v plameňoch do púšte.

Našli ma, spravili akýsi člň z vetvičiek a ťahali ma po púšti. Bolo to v Piesočnom mori. Z času na čas sme prechádzali korytami vyschnutých riek. Nomádi, viete? Beduíni. Keď lietadlo dopadlo na zem, piesok sám zahasil oheň. Videli ma, ako som z neho vystúpil nahý. Len z koženej kukly na hlavu mi šľahali plamene. Popruhmi ma priviazali na konštrukciu – akýsi pohrebný člň, z ktorého mi viseli nohy a udieľali o zem, kým so mnou bežali. Narušil som pohostinnosť púšte.

Beduíni vedeli o bojoch. Vedeli, že od roku tisícdeväťsto-tridsaťdeväť padajú z oblohy lietadlá. Časť z ich náradia a nástrojov bola vyrobená z kovu havarovaných lietadiel a tankov. Bolo to obdobie, keď sa vojna viedla vo vzduchu. Rozoznali zvuk zasiahnutého lietadla a vedeli, ako sa dostať k jeho troskám. Malá skrutka z kokpitu sa stala pre nich šperkom. Ja som bol asi prvý, kto vyšiel z horiaceho stroja živý. Človek s horiacou hlavou. Nevedeli, ako sa volám. A ja som nevedel, z akého sú kmeňa.

Kto vlastne ste?

Neviem. Môžete sa ma pýtať, koľko len chcete.

Vraveli ste, že ste Angličan.

V noci nie je nikdy dosť unavený, aby spal. Čítava mu vždy z nejakej knihy, ktorú nájde v knižnici na prízemí. Plameň horiacej sviece blikotavo osvetľuje stránku aj hovoriacu tvár mladej ošetrovateľky, v tejto hodine však iba v náznaku dáva tušiť stromy a priehľady, ktorými sú vyzdobené steny. Chlap načúva a hltá jej slová ako vodu.

Ak je chladno, opatrne sa vsunie k nemu do postele a leží vedľa neho. Uloží sa tak, aby mu nepriťažila a nespôsobilá bolesť ani len dotykom svojho jemného zápästia.

Niekedy však nespí ešte ani o druhej nad ránom, otvorenými očami hľadá do tmy.

Oázu sa mu podarilo zavoňať skôr, než ju uvidel. Vlhkosť vo vzduchu. Šelestenie. Zvuk paliem a úzd. Dunenie plechových kanistier, ktorých hlboký zvuk prezrádza, že sú plné vody.

Olejom napustili veľké kusy mäkkej látky a pokládli ju naňho. Tak ho natreli.

Celý čas pri ňom ostával jediný mlčiaci chlap, cítil vôňu jeho dychu, keď sa nad ním skláňal a každých dvadsaťštyri hodín v noci ho odbalil a prezrel mu pokožku.

Bez šiat bol znovu len nahý muž z blčiaceho lietadla. Prehodili naňho vrstvy zrebného plátna. Aký len veľkolepý národ ho našiel, uvažoval. Aká to krajina, v ktorej prišli na vynález zmäkčiť datle tak, že ich rozžuje ten chlap pri ňom, a potom mu ich vsunie do úst. Za celý čas, čo bol s týmito ľuďmi, si nespomenul, odkiaľ pochádza. Podľa všetkého mohol byť aj nepriateľ zostrelený vo vzduchu.

Neskôr v nemocnici v Pise sa mu zdalo, že vidí pri sebe tvár, ktorá prichádza každú noc, aby rozžula datle a vsunula mu ich do úst.

Tie noci nemali nijakú farbu. Neozvala sa reč ani pieseň. Beduíni stíchli, keď videli, že sa prebral. Nachádzal sa na oltári vo visutom lôžku a vo svojej márnivosti si predstavoval, že sú ich okolo neho stovky, hoci tam mohli byť len tí dvaja, ktorí ho našli a strhli mu z hlavy horiacu koženú kuklu. Tí dvaja, ktorých poznal len po chuti ich slín prehltaných spolu s datlami, či po zvuku ich bežiacich nôh.

Sedela a čítala knihu osvetľovanú len mihotavými zábleskami. Občas pohľadom zabľúdila do chodby vo vile, ktorá bývala vojenskou nemocnicou a kde pôvodne žila spolu s ostatnými ošetrovatelkami, pokiaľ sa všetky postupne neodťahovali, lebo vojna sa posúvala na sever, vojna, ktorá sa už schyľovala ku koncu.

V jej živote nastalo obdobie, keď sa vrhla na knihy, akoby to boli jediné dvere z jej cely. Stali sa pre ňu polovicou jej sveta. Sedela nahrbená pri nočnom stole a čítala o chlapcovi v Indii, učiacom sa vymenovať naspamäť rozličné šperky a predmety na táčni, postrkovanom medzi učiteľmi – z ktorých jedni ho učili dialekt, druhí cvičili jeho pamäťové schopnosti a ďalší ho učili, ako vzdorovať hypnóze.

Knihu mala položenú v lone. Uvedomila si, že už viac než päť minút hľadá na štruktúru papiera, na prehnutý roh na strane sedemnásť, ktorým si niekto urobil značku. Prešla po papie-

ri rukou. Začula jemný šelest podobný cupkaniu myši na povale, či trepotu nočného motýľa na okennom skle. Prebehla pohľadom po chodbe, lebo teraz tu, vo vile San Girolamo, nebýval nikto okrem jej anglického pacienta a nej. V zbombardovanom ovocnom sade dopestovala dosť zeleniny pre nich dvoch a z mesta zavše prichádzal chlap, s ktorým mohla vymieňať mydlo, prikrývky a hocičo, čo tu ostalo z čias vojenskej nemocnice, za ďalšie základné potreby. Za fazuľu, za mäso. Chlap jej nechal dve fľaše vína a ona každý večer, potom, ako si poležala pri Angličanovi, kým zaspal, si obradne naliala malý pohárik, priniesla si ho na nočný stôl hneď za dverami po otvorenými do troch štvrtín, po malých dúškoch popíjala a ďalej sa venovala práve rozčítanej knihe.

Takže Angličan, či už ju počúval sústredene alebo nie, keď mu predčítala, musel mať medzery v zápletkách, podobné častiam cesty odplaveným povodňou, a niektoré epizódy mu chýbali úplne, ako keď mole vyzerú časť gobelínu alebo omietka uvoľnená pri bombardovaní odrazu v noci opadne zo steny.

Presne tak ako vo vile, ktorú teraz s Angličanom obývala. Do niektorých miestností sa ani nedalo vojsť, toľko ruín tam bolo. Jeden kráter po bombe spôsobil, že do knižnice na prízemí mal voľný prístup mesačný svit aj dážď – a tak tu v jednom kúte stálo ustavične vlhké kreslo.

Neznepokojovalo ju, že Angličan má istotne v zápletkách medzery. Nerozprávala mu obsah vynechaných kapitol. Jednoducho len vzala knihu a povedala „strana deväťdesiatšesť“ alebo „strana stojedenásť“. To bolo jediné vodidlo. Teraz dvihla obe ruky k tvári a ovoňala si ich – ešte vždy páchli chorobami.

Máte ruky čoraz drsnejšie, povedal jej.

To od buriny a bodliakov a od kopania.

Buďte opatrná. Upozornil som vás na nebezpečenstvo.

Viem.

Potom začala čítať.

Otec ju učil o rukách. O psích labách. Kedykoľvek bol jej otec doma sám so psom, zohol sa a privoňal ku koži naspodku psích láb. Toto, vravieval, akoby sa práve odvrátil od kalíška brandy, je najveľkolepejšia vôňa na svete! Má buket. Je to veľká cestovateľská správa! Predstierala znechutenie, no psia laba naozaj *bola* zázrakom: jej vôňa nikdy nevyvolávala predstavu špiny. Je to katedrála! povedal otec, tá a tá záhrada, trávnaté polia, prechádzka pomedzi cyklámeny – koncen-

trát vóni všetkých cestíčiek, po ktorých zviera prešlo za celý deň.

Cupkanie nad hlavou, akoby tam bola myš. A tak znovu dvihla oči od knihy.

Sňali mu bylinnú masku z tváre. Na deň zatmenia. Čakali naň. Kde sa nachádzal? Čo to je za civilizácia, ktorá rozumie predpovediam o počasí a o svetle? Možno v El Ahmare či v El Abyade, lebo to určite bol jeden zo severozápadných púšťových kmeňov. Medzi ľuďmi, čo vedia zachytiť človeka z oblohy a zakryť mu tvár maskou spletenou zo šašiny rastúcej v oáze. K tráve mal svojský vzťah. Jeho najobľúbenejšou záhradou na svete bola anglická trávnatá záhrada v Kew s jej jemnými a mnohorakými farbami pripomínajúcimi vrstvy lávového pohoria.

Civel na krajinu počas zatmenia. Doteraz ho už naučili zdvihnúť ruky a vtiahnuť do seba vesmírnu silu, tak ako púšť priťahuje lietadlá. Niesli ho v krytých nosidlách z plste a konárov. Pri pohľade na čiastočne zatmené polovičné slnko uvidel plameniaky letiace v radoch.

Čo sa týka jeho pokožky, vždy mal k dispozícii maste či tmu. Raz v noci začul čosi, čo pripomínalo zvonkohru vo vetre vysoko vo vzduchu, no po chvíli tóny stíchli a on zaspal s túžbou, aby pokračovali, aby ďalej mohol počúvať melódiu pripomínajúcu spomalené hrdelné zvuky azda plameniaka či púšťovej líšky, ktorú jeden z chlapov nosil v napoly skrytom vrečku, prišitom na burnuse.

Na druhý deň začul rázne sklené cinkanie, zatiaľ čo bol opäť zabalený v látke. Hluk, ktorý nepatrí do tmy. Na brieždení plstí odhrnuli a on uvidel, že sa k nemu blíži mužská hlava nad dlhým stolom, potom si však uvedomil, že chlap má okolo krku obrovské jarmo a z neho na rozlične dlhých motúzoch a šnúrach visia stovky fľaštičiek. Pohyboval sa ako sklená záclona s telom ukrytým medzi nimi.

Najväčšmi zo všetkého pripomínal kresby archanjelov, ktoré sa, keď bol ešte školák, snažil kopírovať, pričom nikdy ne našiel odpoveď na to, ako môže byť na jedinom tele dosť miesta na svalstvo takých obrovských krídel. Chlap sa pohyboval dlhým pomalým krokom tak hladko, že fľašky sa sotva pokyvkávali. Záplava skla, archanjel a všetky jeho maste zohriate slnkom, takže keď sa mali natrieť na kožu, zdalo sa, že sú osobitne nahriate práve na toto poranenie. Za ním žiarilo meňavé svetlo – modravé, a ďalšie farby sa chveli v opare z pies-

ku. Tlmený zvuk skla a rozličné farby a vznešená chôdza. A tvár mal spoľahlivú ako tmavá puška.

Zblízka bolo sklo drsné a vydraté pieskom, bolo to sklo, ktoré stratilo svoju ušľachtilosť. Každú fľaštičku uzatvárala drobná zátka. Chlap ju vytiahol zubami a zovrel v perách. A kým miešal obsah jednej s obsahom druhej fľaše, podržal v zuboch aj druhú zátku. So svojimi roztiahnutými krídlami zastal nad strašne popáleným, na chrbte ležiacim telom, hlboko do piesku zastrčil dve palice a vyvliekol sa z takmer dvojmetrového jarma, ktoré teraz vyvážene spočívalo na koloch. Vystúpil zo svojho obchodu. Zviezol sa na kolená, priblížil sa k popálenému pilotovi, chladné dlane mu priložil na krk a podržal ich tam.

Poznal ho každý pozdĺž favej cesty zo Sudánu na sever do Gizy, pozdĺž Štyridsaťdňovej cesty. Stretával karavány obchodujúce s korením a tekutinou, pohyboval sa medzi oázami a tábormi rozloženými blízko vody. Bol to podomový lekár, kráľ olejov, parfumov a všeliekov, krstiteľ kráčajúci vo svojom kabáte z fľaštičiek cez piesočné búrky s ušami zazátkovanými dvoma kúskami korku, takže sám si pripadal ako nádoba. Mohol vojsť do tábora a rozprestrieť svoju sklenú oponu pred každým, kto sa cítil zle.

Pri popálenom chlapovi sa prikrčil. Tlakom chodidla vyformoval miskú z kože, natiahol sa dozadu a spamäti vybral niekoľko fľaštičiek. Len čo každú z nich odzátkoval, vyrazili von vône. Vôňa mora. Hrdze. Indiga. Atramentu. Pach riečneho blata, cukrovej trstiny, formaldehydu, parafínu, éteru. Vzduchom sa vznášali ich chaotické vlny. V diaľke zaručali ťavy, keď ich zavetrili. Do hrudného koša mu začal vtierať zelenočiernu pastu. Bola to mletá pávia kosť, získaná výmenou v ktorejsei medine na západe či na juhu – najúčinnější prostriedok na hojenie kože.

DVERE medzi kuchynou a zničenou kaplnkou viedli do knižnice s oválnym pôdorysom. Jej vnútorný priestor vyzeral bezpečný, až na obrovskú dieru vo výške tváre v stene na druhej strane, ktorú spôsobil mínometný útok na vilu pred dvoma mesiacmi. Zvyšok miestnosti sa postupne tejto svojej rane prispôbil, takže prijímal výkyvy počasia, nočný svit hviezd, spev vtákov. V miestnosti bola pohovka, klavír prikrytý sivou dekou, hlava vypchatého medveda a steny až po vrch plné kníh. Police pri prerazenej stene sa ohýbali pod znásobenou hmot-

nosťou kníh, namoknutých počas dažďov. Do izby opakovane udierali blesky, a to aj do prikrytého klavíra, aj do koberca.

Na druhej strane boli francúzske dvere, teraz zatĺčené doskami. Ak by sa dali otvoriť, mohla by vyjsť priamo z knižnice na terasu a odtiaľ po tridsiatich šiestich schodoch kajúcnikov okolo kaplnky na pôvodnú starú lúku, teraz zjazvenú explóziami fosforových a iných bômb. Nemecká armáda pred ústupom podmiňovala veľa domov, takže množstvo miestností, ktoré sa tak ako táto nepoužívali, bolo z bezpečnostných dôvodov zapečatených a dvere mali zaklincované.

Keď kráčala v popoludňajšom šere po miestnosti, do ktorej vkĺzla, vedela o tomto nebezpečenstve. Zrazu zastala a vedomie sústredila všetku svoju hmotnosť na jediný bod dlážky s myšlienkou, že by to asi malo stačiť na spustenie akéhokoľvek mechanizmu, ak tu nejaký je. Stála v prachu. Dnu bolo len toľko svetla, koľko preniklo cez kruhovú trhlinu po mínometnej strele, obrátenú k oblohe.

S lupnutím, ako keď sa odlamuje časť celku, vytiahla *Posledného mohykána* a aj v tomto slabom svetle ju potešila akvamarínová farba oblohy a jazera na obrázku obálky a Indián v popredí. A potom, akoby bol v miestnosti niekto, koho nechce rušiť, pomaly vycúvala, našlapujúc do vlastných stupají, a to nielen z bezpečnostných dôvodov, ale aj ako súčasť súkromnej hry, aby to zo schodov vonku vyzeralo, že vošla dnu, a nato svoj príchod zasa zotrela. Zavrela dvere a uviedla do pôvodného stavu pečať na výstrahu.

Sedela vo výklenku okna v izbe anglického pacienta s maľovanou stenou na jednej a údolím na druhej strane. Otvorila knihu. Listy držali spolu a boli tuhé. Cítila sa ako Crusoe, ktorý našiel potopenú a vyplavenú knihu, keď už sama obschla na brehu. *Rozprávania z roku 1757*. Ilustroval N. C. Wyeth. Ako vo všetkých vzácných knihách, bola aj tu dôležitá stránka so zoznamom ilustrácií a s riadkom textu ku každej z nich.

Vstúpila do príbehu, pričom vedela, ako sa z neho opätovne vymaní s pocitom, že bola súčasťou života iných, súčasťou zápletky odohrávajúcej sa počas dvadsiatich rokov, telo bude mať naplnené výpoveďami a okamihmi, akoby sa práve zobudila zo spánku s ťažobou vyvolanou snami, na ktoré si už nevie spomenúť.

Ich talianske mestečko v horách, strážiace hlavný ťah na severozápad, bolo obliehané vyše mesiaca. Paľba sa sústredila na dve vily a na okolité jabľonové a slivkové sady. Nižšie stála

vila Medici, v ktorej bývala generalita, a hneď nad ňou vila San Girolamo, pôvodne ženský kláštor s cimburím podobným hradnému, posledná opevnená bašta nemeckej armády, ktorá poskytla prístrešie stovkám vojakov. Keď sa mestečko v palbe dopadajúcich granátov začínalo postupne trhať a potápať ako bojová loď na mori, vojaci žijúci vo vojenských barakoch v sade sa presunuli do izieb pôvodného ženského kláštora. Jeden výbuch rozmetal stenu kaplnky. Časti horného poschodia vily sa vplyvom explózií rozpadli. Keď napokon Spojenci budovu dobyli a zmenili ju na nemocnicu, schody vedúce na druhé poschodie zapečatili, hoci časť strechy s komínom sa ešte držala.

Ostatné ošetrovatelky a pacienti sa postupne sťahovali na juh do bezpečnejšej oblasti, no ona spolu s anglickým pacientom sa rozhodla zostať, hoci tu bolo veľmi chladno a nemali ani elektrinu. Niektorým miestnostiam obráteným smerom do údolia chýbali celé steny. Ak otvorila dvere, uvidela v každej len premočenú posteľ zatisnutú do kúta a zapadanú lístím. Dvere sa otvárali priamo do krajiny. Z niektorých izieb sa stali zívajúce voliéry.

Počas palby, ešte prv než odišli vojaci, sa poškodili aj spodné schody schodišťa. Vošla do knižnice, z políc vybrala dvadsať kníh a priklincovala ich na zem. Na ne položila ďalšie a takto vytvorila dva spodné schody. Väčšinu stoličiek použili na kúrenie. Len knižničné kreslo ostalo, lebo bolo večne vlhké od nočných dažďov, ktoré sem šľahali cez dieru po mínometnej strele. Páleniu počas apríla tisícdeväťstoštyridsaťpäť uniklo len to, čo bolo mokré.

V dome ostalo aj zopár postelí. Sama však dávala prednosť táboreniu po dome, spaniu na slamníku alebo na visutom lôžku, zavše v izbe anglického pacienta, zavše na chodbe, záviselo to od teploty, od smeru vetra alebo od svetla. Ráno zrolovala matrac a povrazom ho stiahla do valca. Teraz sa oteplilo, a tak pootvárala viac izieb, aby vyvetrala tmavé neprístupné kúty, nech slnko vysuší všetku vlhkosť. Niekedy v noci otvorila dvere do izby bez steny a prespala tam. Ležala na slamníku, ktorý si rozložila celkom na kraji, a tvár obracala do krajiny, k hviezdám, k pohybujúcim sa mračnám, niekedy ju zobudilo dunenie hromu alebo blesk. Mala dvadsať rokov a bola pojašená a v tomto čase sa vôbec nestarala o akúsi bezpečnosť, ani jej nezišlo na um, že by jej mohlo hroziť nebezpečenstvo v zamínovanej knižnici či od blesku, ktorý ju mohol prekvapiť v noci. Po studených mesiacoch, keď ju obmedzoval

chlad a tma a musela sa zdržiavať na chránených miestach, teraz prekypovala aktivitou. Vchádzala do izieb plných výkalov po vojakoch, do izieb, v ktorých, ešte keď tu boli, spálili všetok nábytok. Vyčistila ich od lístia, od zuhoľnatených zvyškov, od výkalov a moču. Žila ako tuláčka, zatiaľ čo o kúsok ďalej si anglický pacient hovel vo svojej posteli ako kráľ.

Zvonku vyzerala budova zničená. Schodište na priečelí sa končilo v polovici, trčiac do vzduchu s ovísajúcim zábradlím. Oni však mali čo jesť a boli tu relatívne v bezpečí. V noci rozsvецovali jedínú sviečku z toho dôvodu, že v okolí boli banditi ničiaci všetko, na čo narazili. Ochraňoval ich pred nimi jednoduchý fakt, že vila vyzerala ako ruina. No ona, napoly dospelá, napoly dieťa, sa tu cítila bezpečne. Vychádzajúc zo skúseností získaných počas vojny, si určila niekoľko hlavných zásad. Nebude už prijímať rozkazy ani vykonávať služby pre všeobecné dobro. Bude sa starať len o popáleného pacienta. Bude mu čítať a kúpať ho a dávať mu dávky morfia – jediný kontakt bude udržiavať s ním.

Pracovala v záhrade a v sade. Z vybombardovanej kaplnky vyniesla takmer dvojmetrový krucifix, zavesila naň prázdne sardinkové škatuľky, ktoré vo vetre do seba narážali, a postavila ho namiesto strašiaka k záhonu so zasiatymi semenami. Vnútri vily prešla cez nakopené trosky k výklenku, kde mala prehľadne zabalený kufor, obsahujúci okrem niekoľkých listov a zopár poskladaných kusov šatstva kovovú škatuľu so zdravotníckymi potrebami. Vo vile upratala len zopár priestorov a všetko ostatné, pokiaľ išlo o ňu, by mohlo pokojne zhorieť.

V tmavej chodbe škrťá zápalkou a prikladá ju ku knôtu sviečky. Svetlo sa jej rozprestrie po pleciach. Čupí na zemi. Oprie sa dlaňami o stehná a vdýchne vôňu síry. Predstavuje si, že vdychuje aj svetlo.

Ustupuje o krôčik dozadu a kúskom bielej kriedy kreslí na drevenú dlážku obdĺžnik. Ešte ustúpi a kreslí ďalšie obdĺžniky, tentoraz dva, pyramídovite k prvému, potom znovu jeden, ľavou dlaňou sa opiera vzadu o zem, hlavu skláňa, je vážna. Čoraz väčšmi sa vzdďľhuje od svetla, napokon presunie celú svoju hmotnosť na päty a sadne si na zem so skrčenými nohami.

Kriedu strčí do vrečka šiat. Vstane, vykasá si sukňu a uviaže si ju okolo pásu. Z druhého vrečka vytiahne pliešok, vyhodí ho pred seba tak, aby dopadol do najvzdialenejšieho štvorca.

Poskočí dopredu, pohyb nôh je prudký, za ňou sa v dlhej chodbe krúti jej tieň. Je veľmi rýchla, tenisky na nohách sa odrážajú od čísiel vpísaných do každého obdĺžnika, jedna noha, potom obe, potom znovu jedna, až príde k poslednému.

Zohne sa, zdvihne pliešok, ostane v tejto póze bez pohybu, sukňa ešte vždy podkasaná a obťahaná okolo stehien, ruky voľne visia, hlasno dýcha. Nadýchne sa a sfúkne sviečku.

Teraz je v tme. Len s pachom dymu.

Vyskočí a vo vzduchu sa obráti, takže sa nasmeruje presne opačne, ešte ráznejšie poskakuje dopredu, hoci v tme, no ďalej presne po štvorcoch, o ktorých vie, kde sú. Jej tenisky robia v tme buchot – a zvuk sa nesie v ozvene až do vzdialených kútov pustej talianskej vily a von k mesiacu a do jazvy údolia, ktoré akoby v polkruhu ovíjalo budovu.

Popálený chlap niekedy v noci začuje tlmené dunenie. Naplno zosilní načúvací prístroj, aby prenikol do podstaty dunenia, ktoré ešte vždy nedokáže určiť ani lokalizovať.

Prichádza k nemu a berie do rúk knihu so zápiskami, ležiacu na malom nočnom stolíku vedľa jeho postele. Je to sprievodca, ktorý s ním prešiel ohňom – poznámkami opatrená kópia Herodotovych *Dejín*, do ktorej vlepoval z iných kníh vystrihnuté stránky a vpisoval vlastné postrehy – to všetko je vložené do Herodotovho textu.

Začína čítať jeho drobné hranaté písmo.

V južnom Maroku jestvuje veterná smršť, volá sa *aaiej*, proti ktorej sa felahovia musia brániť nožmi. Potom je tu *africo*, vietor, čo završenie prenikne až po mesto Rím. *Alm* je jesenný vietor z Juhoslávie. *Arifi*, nazývaný aj *aref* alebo *rifi*, je ten, pri ktorom vyprahne množstvo jazykov. To sú pravidelné vetry v súčasnosti.

Potom sú tu ďalšie, nepravidelné vetry, meniace svoj smer. Dokážu zhodiť jazdca aj koňa, a samy odrazu prechádzajú do protismeru. V Afganistane sa zjavuje *bist roz*, fúka stosedemdesiat dní – a pochováva celé dediny. Ďalej poznáme horúci suchý *ghibli* z Tuniska, ktorý sa valí a víri a vyvoláva nervozitu. Sudánsky *habúb* je prašná búrka v podobe jasnožltých stien vysokých tisíc metrov – a za ňou prichádza dážď. *Harmattan* sa vzopne, až sa napokon sám utopí v Atlantiku. *Imbat* je morský vánok v Severnej Afrike. Niektoré vetry sa dajú pozorovať len na oblohe. Ďalej sú tu nočné prašné búrky priná-

šajúce ochladenie. *Khamsin* v Egypte – deviata egyptská morová rana – fúka od marca do mája a dostal meno podľa arabskej číslovky „päťdesiat“, lebo veje päťdesiat dní. A potom *datú* z okolia Gibraltáru, prinášajúci jemnú vôňu.

Je tu aj _____, tajomný vietor púšte, ktorého meno je na kráľov príkaz zabudnuté, pretože naň zomrel kráľov syn. A *nafhat* – mocný závan z Arábie. Či *mezzar-ifullusen* – drsný a studený juhozápadný víchor, známy Berberom ako „ten, čo ošklbáva hydinu“. Na Kaukaze sa rodí a šíri sa odtiaľ čierny a suchý severovýchodný *bešabar*, „čierny vietor“. V Turecku poznajú *samiel* – „jed a vietor“, ktorý využívali občas v boji. Rovnako ako ďalšie „jedovaté vetry“, napríklad severoafrický *samúm* alebo *solano*, ktorého závaný odtrhávajú jednotlivé okvetné lístky a ľuďom spôsobujú závraty.

A iné osobné vetry.

Valia sa pri zemi ako záplava. Odlupujú farbu, strhávajú telefónne stĺpy, odnášajú skaly a hlavy sôch. *Harmattan* veje naprieč Saharou, nesie so sebou červený prach, prach ako oheň, ako múka, vnika do uzáverov pušiek a zanáša ich. Námorníci tento červený vietor volajú „temné more“. Červený piesok odviaty zo Sahary sa dostáva ďaleko na sever až do Cornwallu a Devonu, kde sa spúšťa z oblohy v podobe prúdov blata takého hustého, až ho omylom niekedy považovali za krv. Krvavé dažde boli zoširoka opísané v Portugalsku a Španielsku roku tisícdeväťstoeden.

Vo vzduchu sú jednotaj milióny ton prachu, tak ako sú milióny kubických metrov vzduchu v pôde a v tej istej hline je ešte viac živého mäsa (červov, chrobákov, pôdnych živočíchov), než sa popása na jej povrchu. Herodotos zaznamenáva smrť rôznych armád, ktoré pohltil *simúm* a viac ich nikto nevidel. „Psylovci sa spoločne poradili a vybrali sa bojovať proti južnému vetru..., a keď sa dostali do piesočnatej púšte, silný južný vietor ich zasypal.“

Prach útočí v troch podobách. Ako vír. Ako stĺp. Ako plachta. V prvej sa stráca horizont. V druhej vás obkľúčia „tancujúci džinovia“. V tretej má plachta „farbu medi. Zdá sa, že prírodu zachvátil oheň.“

Dvihne oči od textu a vidí, že na ňu uprene pozerá. V tme začína rozprávať.

Beduíni mali dôvod, aby ma udržali pri živote. Bol som pre nich užitočný, rozumiete? Nieкто z nich usúdil, že keď moje lietadlo havarovalo v púšti, asi som mal určité skúsenosti. Som človek, ktorý rozozná nemenované mesto podľa jeho obrysov